

Eindverslag archeologische opgraving Sint-Brixius-Rode (Meise) - Birrebeekstraat

Natasja Reyns

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

Identificatie van de nota die de archeologische opgraving als maatregel bevatte: 24456

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/50

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten archeologische opgraving	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	8
2.3	Onderzoekopdracht	8
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	8
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze en strategie	10
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Methoden, technieken en criteria bij het assessment	15
2.4.2	Assessment van vondsten	15
2.4.3	Assessment van stalen	16
2.4.4	Conservatie assessment	17
2.4.5	Assessment van de landschappelijke ligging	17
2.4.6	Assessment van sporen	21
2.4.7	Assessment van het onderzochte gebied	35
3	Samenvatting	38
4	Bibliografie	39
4.1	Publicaties	39
4.2	Websites	39
5	Bijlagen	40
5.1	Archeologische periodes	40
5.2	Plannenlijst	40
5.3	Fotolijst	40
5.4	Tekeningenlijst	41
5.5	Dagrapporten	41
5.6	Vondstenlijst	41
5.7	Sporenljst	41
5.8	Stalenlijst	41

1 Inleiding

Dit eindverslag werd opgemaakt nadat uit de archeologienota gebleken was dat verder vooronderzoek noodzakelijk was, en vervolgens uit het archeologisch vooronderzoek bleek dat verder onderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk was.¹ Het volledige traject werd uitgevoerd naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,² zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.³

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

¹ Sevenants/Magerman 2017a; Reyns 2022

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

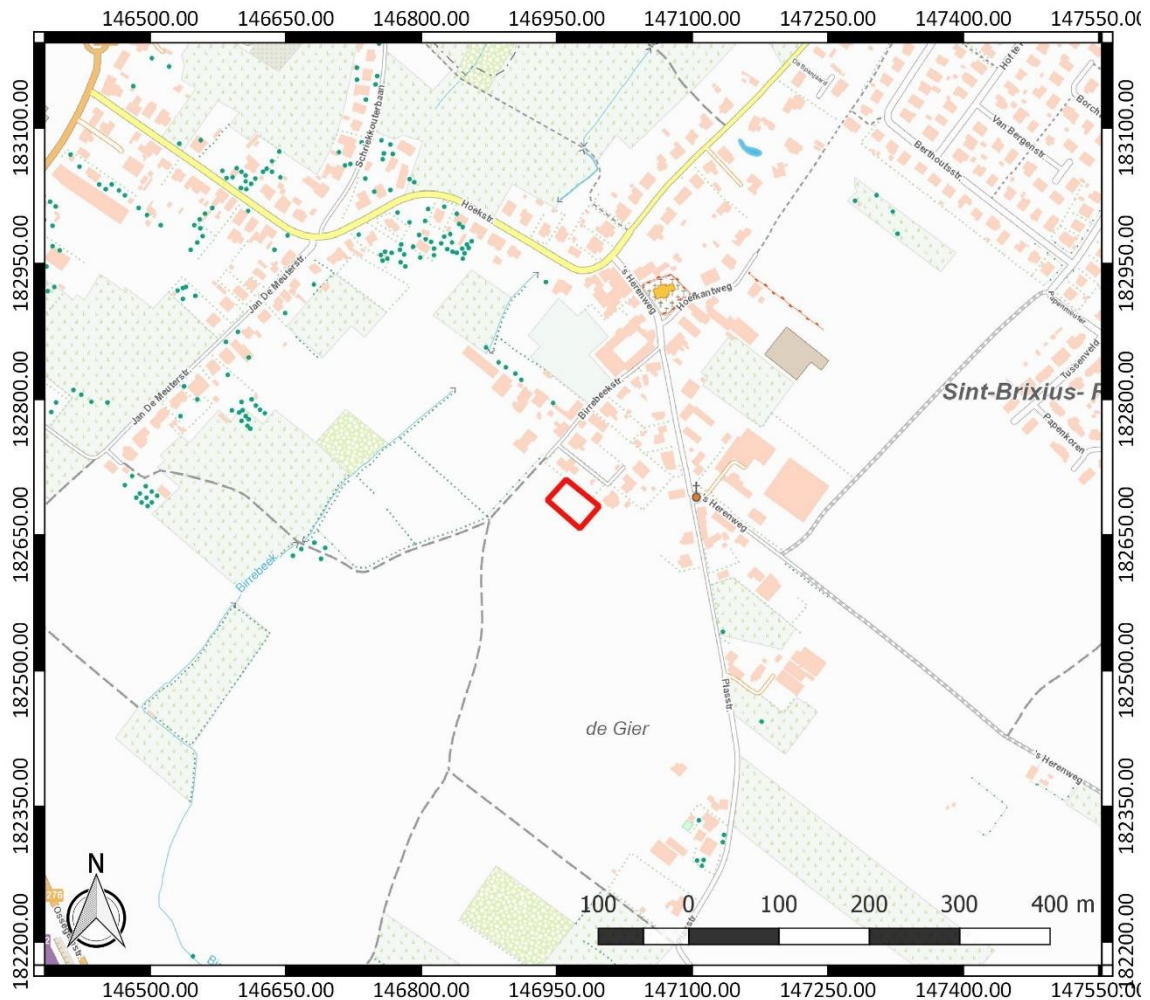
³ <https://geo.onroenderfgoed.be>

Kadastrale percelen: Meise, Afdeling 1, sectie E, nummers 8B en 13P2

Oppervlakte totale onderzoeksgebied vooronderzoek: ca. 1519 m²

Oppervlakte archeologische opgraving: ca. 1401 m²

Topografische kaart:

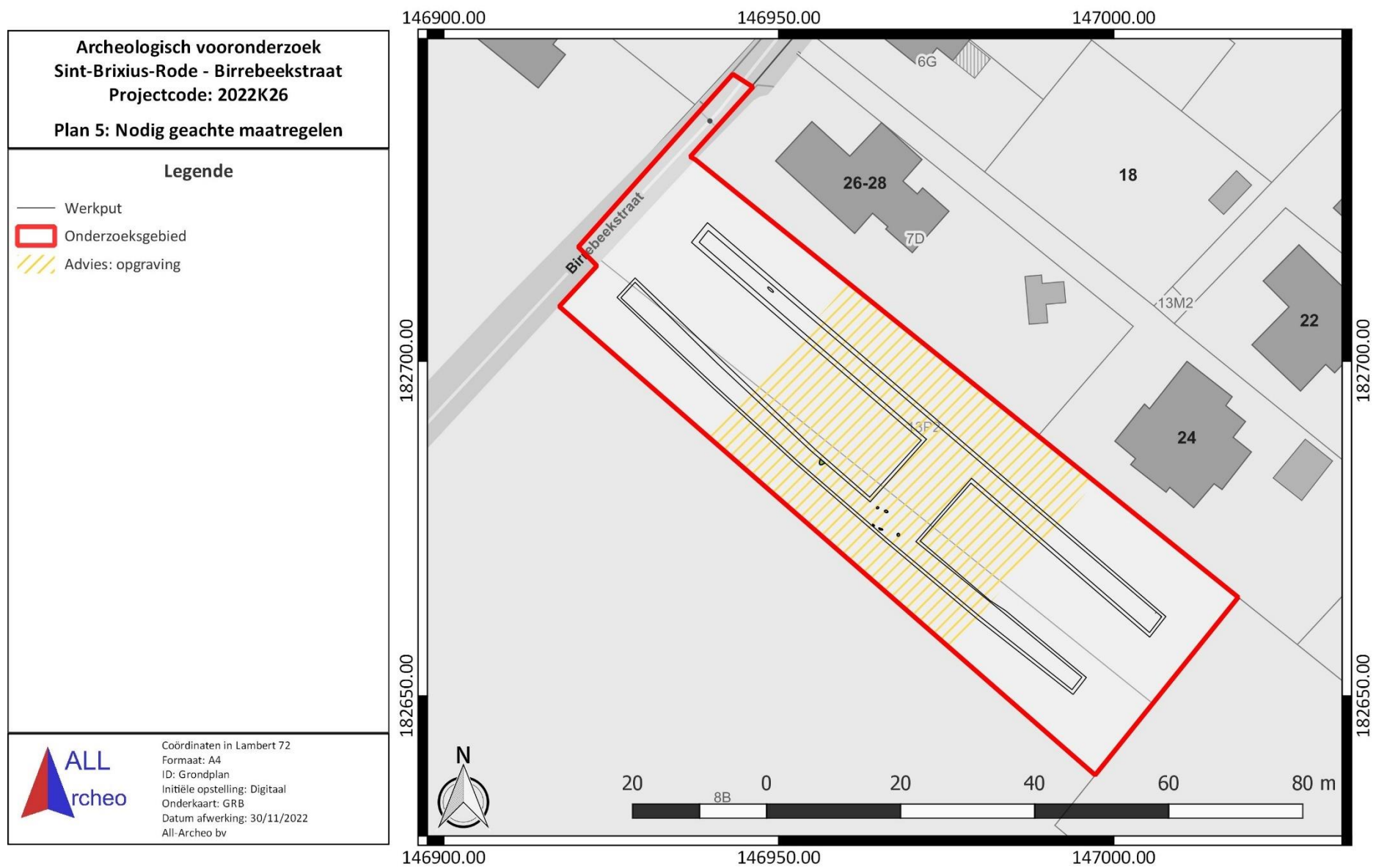
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek (veldwerk): 20/03/2023 – 21/03/2023

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek (verwerking en rapportage): 22/03/2023 – 06/03/2024

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: opgraving, paalsporen, kuilen, Romeinse tijd.

Verstoorde zones: er zijn geen reeds gekende verstoorde zones.

Figuur 3: Overzicht van de nodig geachte maatregelen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Bureauonderzoek (projectcode 2017J229) gaf aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het bodemarchief wordt bedreigd door de geplande werken. Daarom is verder vooronderzoek op het terrein nodig. Het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite wordt slechts laag ingeschat. Daarom was de volgende stap die aan de orde was, de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoeksmethode biedt voldoende ruimtelijk inzicht om de aanwezige archeologische resten te kunnen interpreteren en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.⁴

Tijdens het proefsleuvenonderzoek (projectcode 2022K26) werd een waardevolle archeologische vindplaats aangetroffen. Er werden resten van paalsporen en kuilen gevonden die op basis van vondstmateriaal in de metaaltijden tot de inheems-Romeinse periode gedateerd worden. Binnen de contouren van het onderzoeksgebied werden geen structuren herkend. Alles wijst er op dat de menselijke activiteitenzone zich verder uitstrekt buiten het onderzoeksgebied. Alle relevante archeologische resten binnen de contouren van het onderzoeksgebied werden onderzocht tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek, maar toch sterkt het tot aanbeveling om de zone rond de aangetroffen sporen verder te onderzoeken om meer inzicht te krijgen in het grotere geheel op vlak van datering en ligging. De zone waarvoor een opgraving geadviseerd werd, kent een oppervlakte van ca. 1519 m². Voor de afbakening werd een buffer van 15 m genomen ten opzichte van de aangetroffen sporen.⁵

2.3 Onderzoeksoopdracht

Het doel van deze vervolgoopdracht is het onderzoeken van de aanwezige archeologische waarden en toegang krijgen tot hun informatiewaarde, om zo te komen tot kennisvermeerdering met betrekking tot de aard van de resten, de chronologische periode waartoe de resten behoren en de regio waarin de resten zich bevinden.

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Na uitvoering van het onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is de omvang en ruimtelijke structuur van de aangetroffen resten? Gaat het om sporen van bewoning?
- Is er sprake van een fasering?
- In hoeverre kunnen gebouwplattegronden herkend worden?
- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de geattesteerde perioden? Zijn ze vergelijkbaar of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
- Tot welke vondsttypes of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan op basis van het organische en anorganische sporenbestand gezegd worden over de datering van de resten, de functie van de site en de materiële cultuur?
- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?
- Welke conserveringsmaatregelen moeten genomen worden om een goede bewaring en toekomstig onderzoek te garanderen?
- Strekt de vindplaats zich nog uit naar aanpalende percelen die niet tot het onderzoeksgebied behoren?

⁴ Sevenants/Magerman 2017a, 24-26

⁵ Reyns 2022, 26

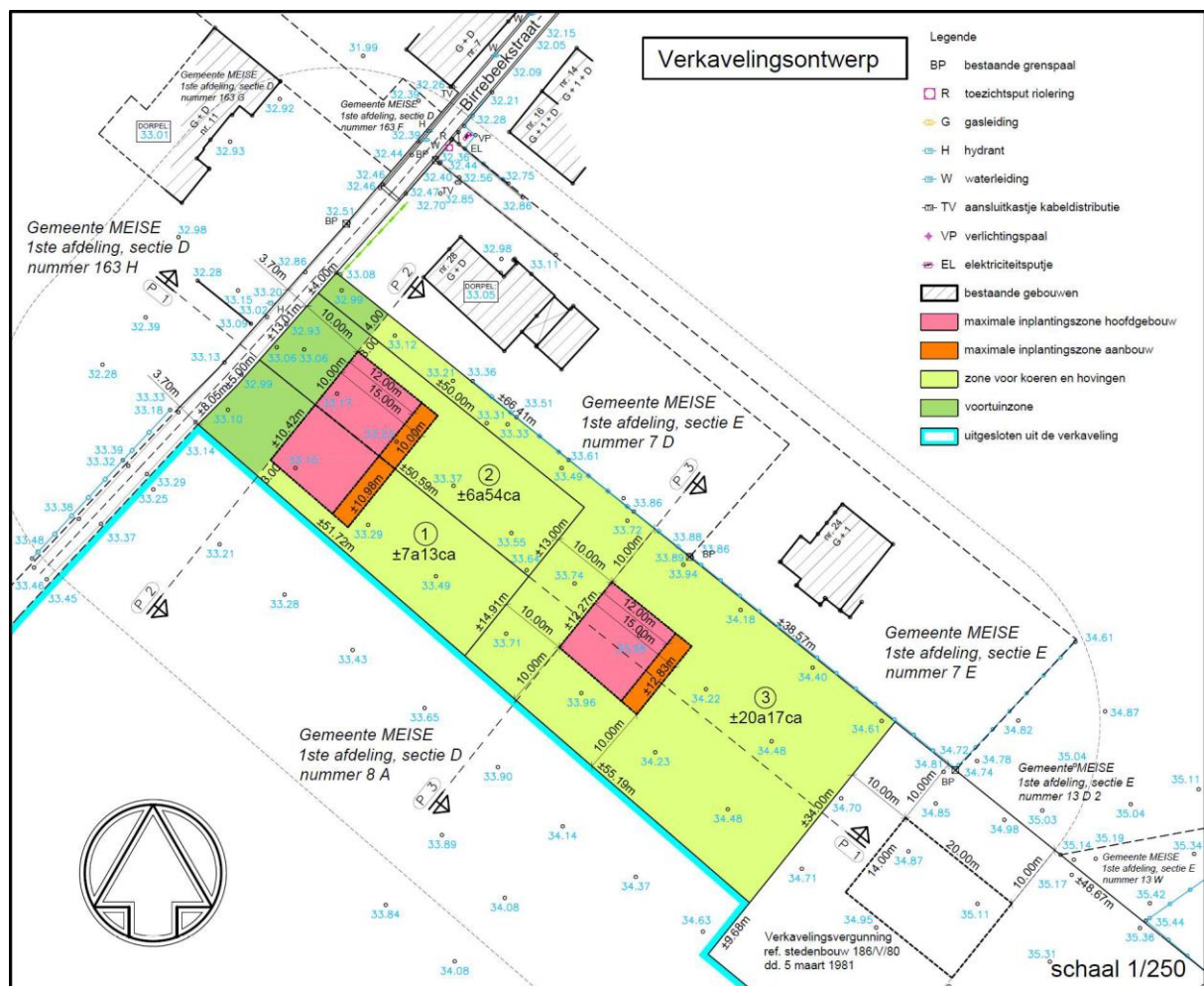
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit 3 loten voor eengezinswoningen. In functie van de verkaveling zou ook een deel van de Birrebeekstraat dat voorheen een veldweg was, geasfalteerd worden en voorzien worden van riolering. Deze werken bleken bij aankomst op het terrein voor de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek reeds uitgevoerd.

Nutsleidingen voor de nieuwe woningen zullen worden aangelegd langs de ondertussen aangelegde wegenis. De aanleg van woningen en omgevingsaanleg betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De exacte funderingsdiepte en -techniek van de geplande infrastructuur ligt in deze fase nog niet vast. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast.

Figuur 4: Ontwerpplan

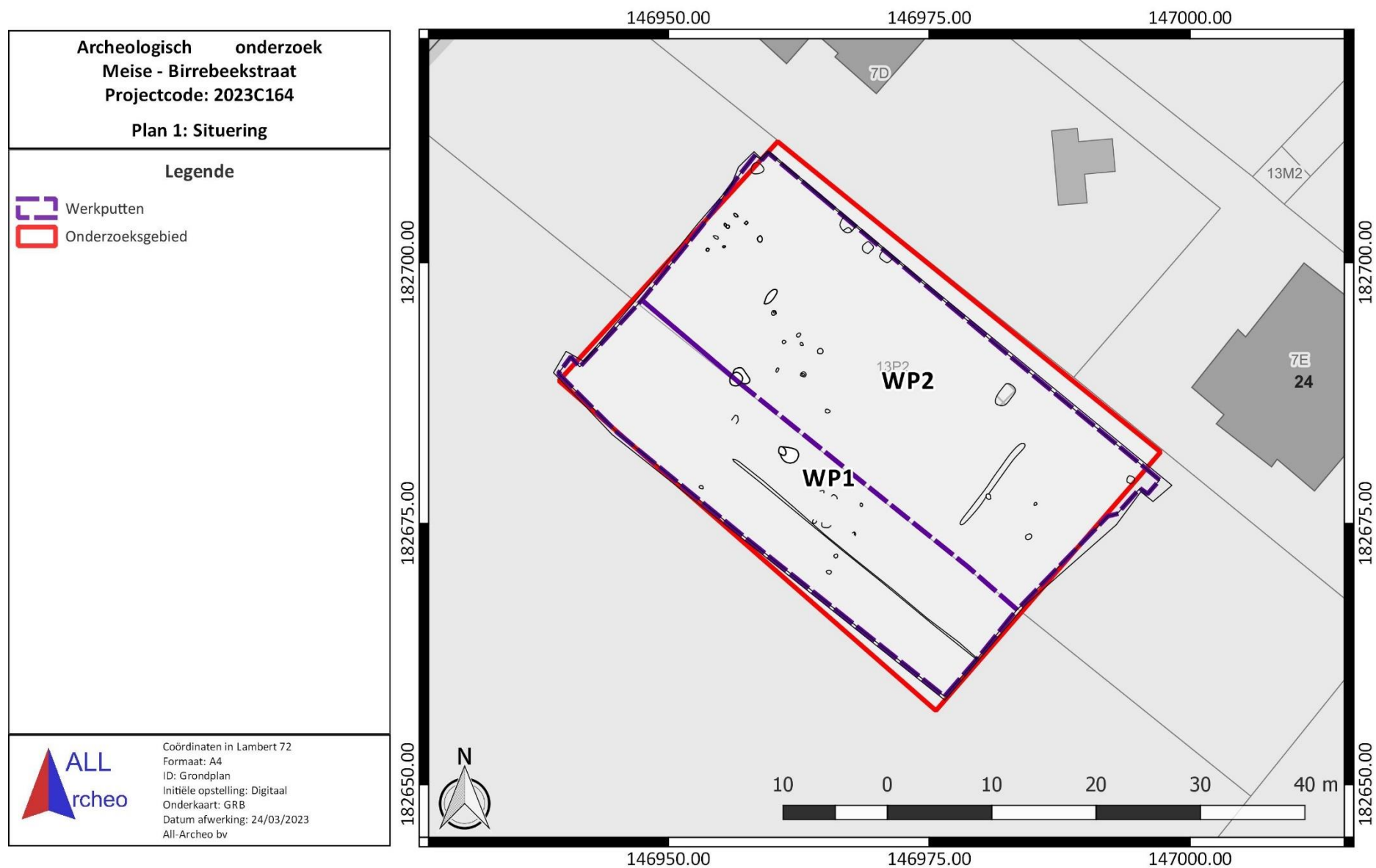
2.3.3 Werkwijze en strategie

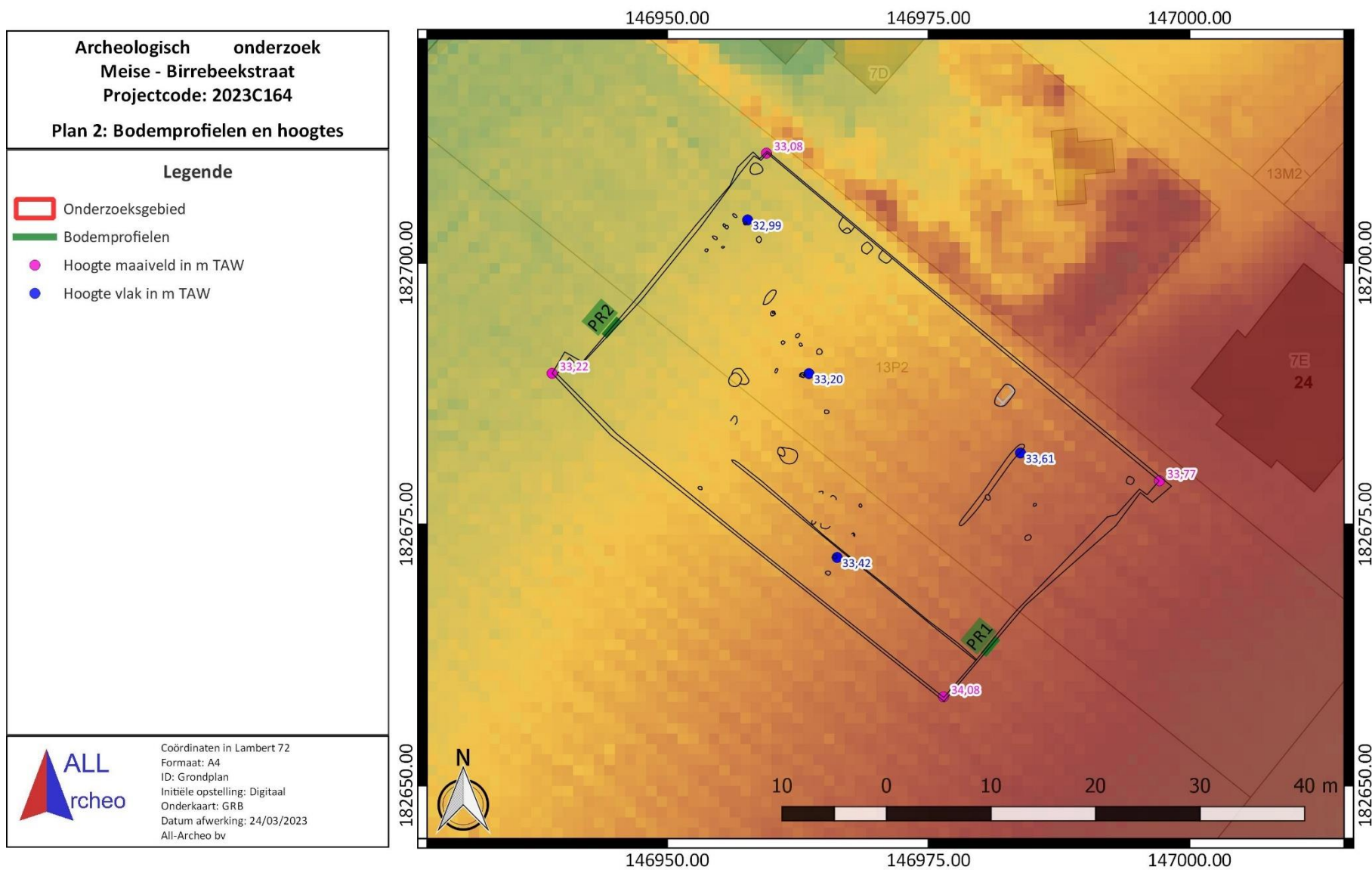
Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie, die werd onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. De bovengrond van de opgravingsvlakken werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog. Het onderzoeksterrein werd opgedeeld in twee werkputten.

Alle sporen, werkputten en een aantal representatieve profielen werden fotografisch vastgelegd. Vervolgens werden alle vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten en werden de sporen en profielen beschreven, waarna de sporen werden gecoupeerd, ingetekend en gefotografeerd.

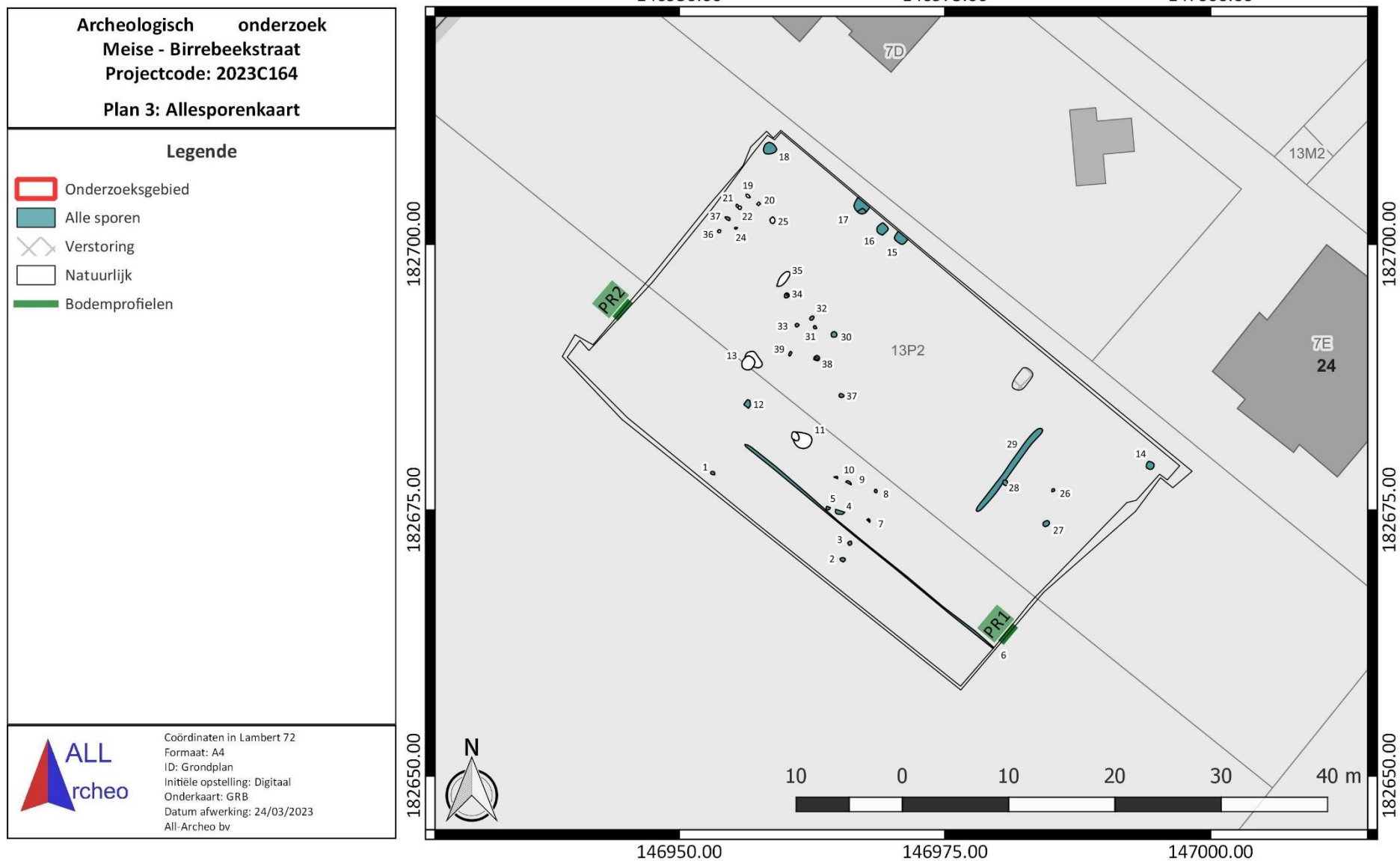
Door middel van een vlakgraving werd een oppervlakte opengelegd van 1401 m². Dit is 92,23% van de te onderzoeken zone. Op de oostelijke grens van het onderzoeksgebied bevond zich namelijk een haag die behouden diende te blijven. Omwille daarvan kon de werkput in het oosten niet volledig tot op de perceelsgrens aangelegd worden.

Natasja Reynolds was de veldwerkleider. Assistent-archeoloog was Jef Kennis. Jordi Bruggeman werd ingezet als archeoloog. Er werd geen aardkundige ingeschakeld tijdens de opgraving, aangezien de bodemopbouw reeds voldoende duidelijk was dankzij het uitgevoerde vooronderzoek. Er werd geen extern advies geleverd. Buiten het project werden geen personen geraadpleegd of betrokken voor algemene wetenschappelijke advisering.

Figuur 5: Werkputtenplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 6: Plan met aanduiding van de bodemprofielen en hoogtes van het vlak (blauw) en het maaiveld (magenta) in m TAW, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 7: Alle sporen overzicht, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 8: Alle vondsten overzicht, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Methoden, technieken en criteria bij het assessment

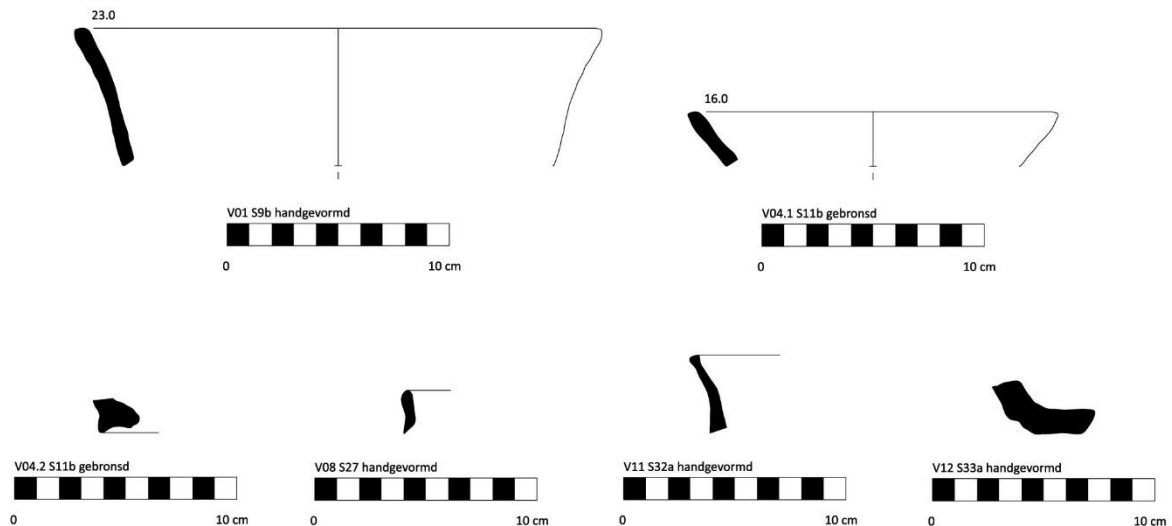
Er werd een beperkte hoeveelheid vondsten aangetroffen, waardoor er geen selectie plaatsvond tijdens de inzameling en de verwerking. De aard van de vondsten werd beschreven en er werd gestreefd om de vondsten aan een bepaalde periode toe te schrijven.

Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht kunnen worden. Het assessment van de stalen en het conservatie-assessment gebeurde door de veldwerkleider. Het assessment van de sporen werd uitgevoerd op basis van de plannen, de profieltekeningen, de foto's en de spoorbeschrijvingen.

2.4.2 Assessment van vondsten

Er werden 17 vondstnummers (V01-V13 + AV01-AV04) geregistreerd, die gedetermineerd en gedateerd werden. In dit assessment worden de vondsten enkel globaal besproken. Vondsten die relevant zijn voor de context en/of die een datering opleveren voor het spoor waarin ze aangetroffen werden, worden aangehaald bij de bespreking van het spoor verder in de tekst. De volledige vondstenlijst is terug te vinden in bijlage (zie 5.6 Vondstenlijst).

Verspreid over het terrein werden verschillende fragmenten handgevormd aardewerk aangetroffen. Op basis van hun kenmerken zijn ze algemeen in de metaaltijden tot de inheems-Romeinse periode te dateren. Aan de hand van enkele andere vondsten zoals dakpanfragmenten en fragmenten van kruikamforen, dolia en een zoutcontainer kunnen we de datering van de vindplaats verder verfijnen tot de Romeinse periode.

Figuur 9: Vondsttekening

Figuur 10: Dakpanfragment uit S11, laag a

2.4.3 Assessment van stalen

Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van natuurwetenschappelijk onderzoek beantwoord kunnen worden:

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is de omvang en ruimtelijke structuur van de aangetroffen resten? Gaat het om sporen van bewoning?
- Is er sprake van een fasering?
- Wat kan op basis van het organische en anorganische sporenbestand gezegd worden over de datering van de resten, de functie van de site en de materiële cultuur?

Om de onderzoeksvragen met betrekking tot datering en fasering te beantwoorden, zijn ¹⁴C-dateringen op houtskool mogelijk en nuttig. Op basis van het vondstmateriaal dateren we de vindplaats globaal in de metaaltijden tot de inheems-Romeinse periode. De vraag is of de vindplaats uitsluitend in de inheems-Romeinse periode te dateren is, of dat er ook nog sporen uit de metaaltijden aanwezig zijn. We zitten dus nog met de vraag of er sprake is van een fasering. Die vraag kunnen we zonder natuurwetenschappelijk onderzoek niet beantwoorden op basis van het aangetroffen vondstmateriaal.

Een andere onderzoeksvraag handelt over de aard van de aangetroffen resten en de vraag of het om sporen van bewoning gaat. Omdat we geen duidelijke plattegronden van woongebouwen vaststelden, is deze vraag momenteel onbeantwoord. We vermoeden wel dat de aangetroffen sporen wijzen op bewoning in de buurt. Eén van de aangetroffen sporen is een houtskoolrijk spoor. Het lijkt niet te interpreteren als een brandrestengraf. Daarvoor is het te klein van omvang en bevat het te weinig

resten verbrand bot. Een mogelijke hypothese is dat het gaat om een dump van haardresten. Dit zou bewijs leveren voor de aanwezigheid van een bewoningssite binnen/vlakbij het onderzoeksgebied. Het is echter op dit moment ook niet uit te sluiten dat het spoor misschien eerder te interpreteren is in een ambachtelijke context.

Om de openstaande vragen te kunnen beantwoorden, dienen twee assessments van houtskoolstalen uitgevoerd te worden en twee ¹⁴C-dateringen. Er zou ook één antracologisch onderzoek uitgevoerd kunnen worden op S14. Dit spoor bevatte daarvoor voldoende fragmenten houtskool.

De sporen die voor assessment van houtskool en voor datering geselecteerd worden, zijn S14 en S15. S14 is een spoor met houtskoolrijke vulling, waar antracologisch onderzoek op zou kunnen gebeuren. Het is echter de vraag wat dit onderzoek ons zal bijbrengen. De kans is eerder beperkt dat we er mee tot een interpretatie van het spoor kunnen komen. Het staal blijft wel beschikbaar voor eventueel verder onderzoek in functie van een bredere vraagstelling. Daarom is het zinvol om er een datering op uit te voeren, zodat het in aanmerking kan komen voor een selectie in functie van eventueel toekomstig syntheseonderzoek.

S15 is één van drie grotere kuilen of paalsporen die zich aan de rand van het onderzoeksgebied bevinden. Van deze sporen bevat S15 de meeste houtskool en bevatte het eerder brokjes dan spikkels houtskool. Uit beide sporen zijn geen vondsten afkomstig.

We willen de dateringen uitvoeren omdat we op basis van het vondstmateriaal een datering op de overgang van de metaaltijden naar de Romeinse tijd vermoeden. Omwille van het ontbreken van diagnostische vondsten die een engere datering toelaten, kunnen we op dit moment echter nog niet volledig uitsluiten dat de aangetroffen sporen misschien eerder in de midden-Romeinse tijd te dateren zijn. Aan de hand van de uit te voeren dateringen willen we hier uitsluitel over krijgen.

De datering op houtskool van S14, laag a (Poz-172101 1800 ± 30 BP) geeft een datering tussen 165 en 346 cal. AD (95,4 % kans) aan. ¹⁴C-datering plaatst S14 daarmee in de midden- tot de laat-Romeinse tijd. De datering op houtskool van S15 (Poz-172102 1535 ± 30 BP) geeft een datering tussen 434 en 601 cal. AD (95,4 % kans) aan. Dit is verrassend en betekent dat het spoor in de vroege middeleeuwen te dateren is, meer bepaald in de Frankische tot de Merovingische periode. Het geeft aan dat na een periode van menselijke activiteiten in de Romeinse tijd, de vindplaats ook nog menselijke activiteiten heeft gekend tijdens de vroege middeleeuwen. We kunnen nu ook aantonen dat er inderdaad sprake is van een fasering in de aanwezige archeologische resten.

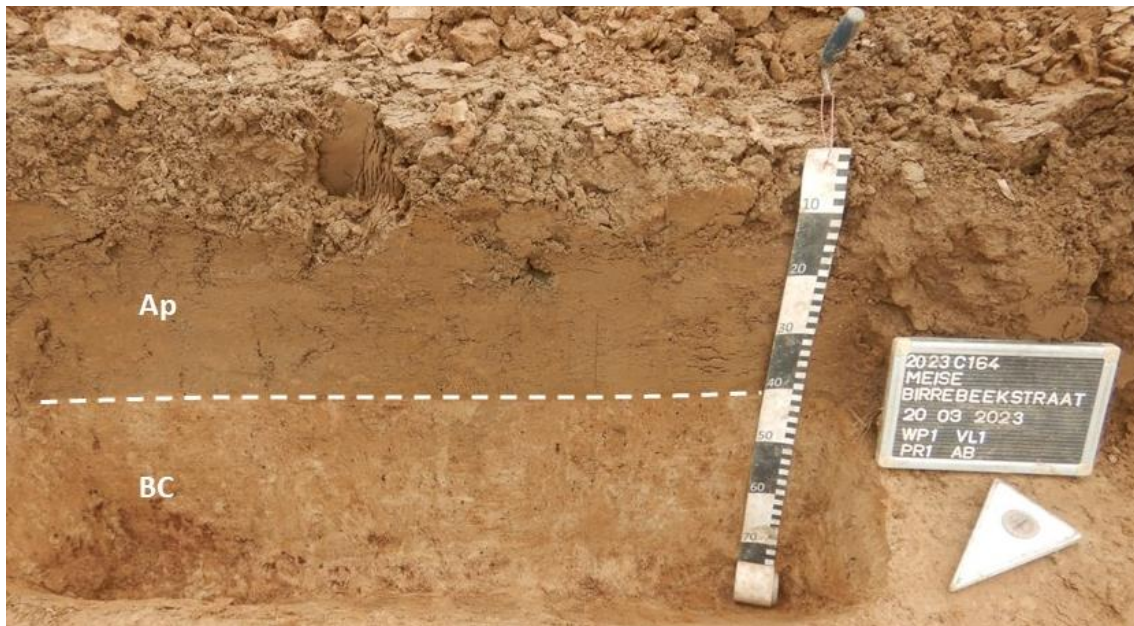
2.4.4 Conservatie assessment

Er werd een beperkte hoeveelheid vondsten geregistreerd tijdens het onderzoek, die een goede bewaringstoestand kennen. Indien de vondsten bewaard worden in een droge, stabiele omgeving, is geen bijkomende conservatie nodig.

2.4.5 Assessment van de landschappelijke ligging

Er werden twee bodemprofielen geregistreerd. Op het terrein is een droge, zware zandleembodem aanwezig. De aangelegde profielen vertonen min of meer een gelijkaardige bodemopbouw, met slechts kleine onderlinge verschillen.

De bodemopbouw die voorkomt binnen het onderzoeksgebied bestaat uit een bruingrijze ploeglaag van ca. 40 tot 50 cm dik. Die gaat over in een BC horizont die in profiel 2 gleyverschijnselen vertoont. De overgang is recht en scherp als gevolg van ploegactiviteiten op het terrein in het verleden.

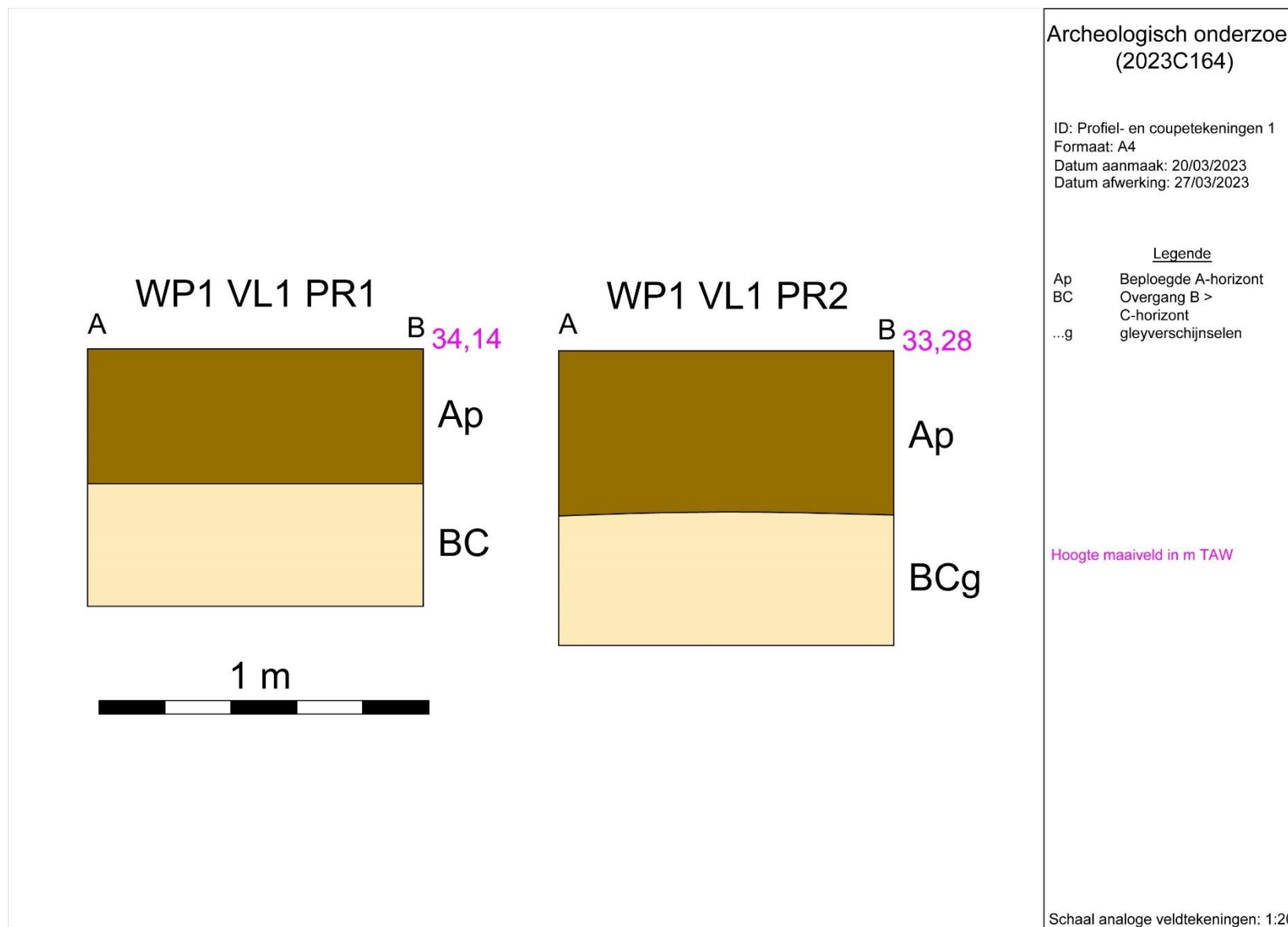
Figuur 11: Profiel PR1

De vastgestelde bodemopbouw komt grotendeels overeen met de bodemopbouw die vastgesteld is tijdens het proefsleuvenonderzoek, maar resten van een dunne Bt horizont of van colluvium werden niet vastgesteld. De opgravingszone bevond zich op de overgang tussen de zone met een Bt horizont ten zuidoosten en het colluvium dat verder ten noordwesten vastgesteld is, wat meteen de verklaring is voor het ontbreken van een Bt horizont of van colluvium binnen de opgravingszone.⁶

Figuur 12: Profiel PR2

⁶ Reyns 2022, 13-15

Figuur 13: Profieltekeningen

2.4.6 Assessment van sporen

De site kent geen complexe verticale stratigrafie. De aangetroffen sporen worden per chronologische periode besproken en daarbinnen per functionele categorie. In totaal werden 39 sporen geregistreerd, waarvan 11 sporen natuurlijk bleken nadat ze gecoupeerd waren. De antropogene sporen omvatten paalsporen, kuilen, een greppel en een drainagebuis. De sporen vertonen een eerder lage densiteit en kwamen verspreid binnen de onderzochte zone voor.

Het vlak bevond zich op een diepte die varieerde van 40 tot 50 cm onder het maaiveld of op een hoogte van 32,99 tot 33,61 m TAW. Het terrein helt af in noordwestelijke richting, naar de Birrebeekstraat toe.

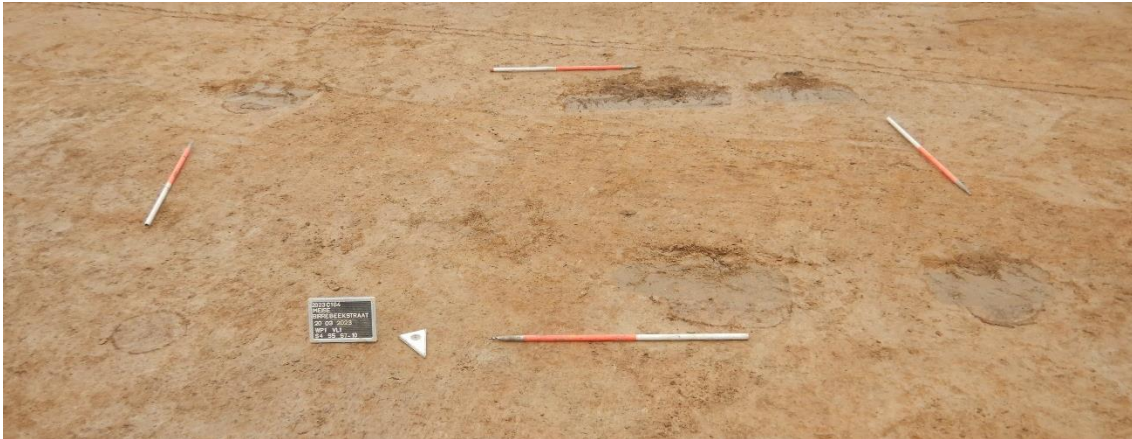
Figuur 15: Overzicht van WP1, in zuidoostelijke richting

Figuur 16: Overzicht van WP2, in zuidoostelijke richting

2.4.6.1 Sporen uit de Romeinse tijd tot de vroege middeleeuwen

De meerderheid van de sporen waarin vondstmateriaal werd aangetroffen, kan op basis van het handgevormde aardewerk in de metaaltijden tot de Romeinse tijd geplaatst worden. Het gaat om paalsporen en kuilen. In enkele sporen werd ook vondstmateriaal aangetroffen dat specifiek in de Romeinse tijd te dateren is. Op basis daarvan vermoeden we voor het merendeel van de aangetroffen sporen in de opgegraven zone een datering in de Romeinse tijd.

Figuur 17: Overzicht van de spieker

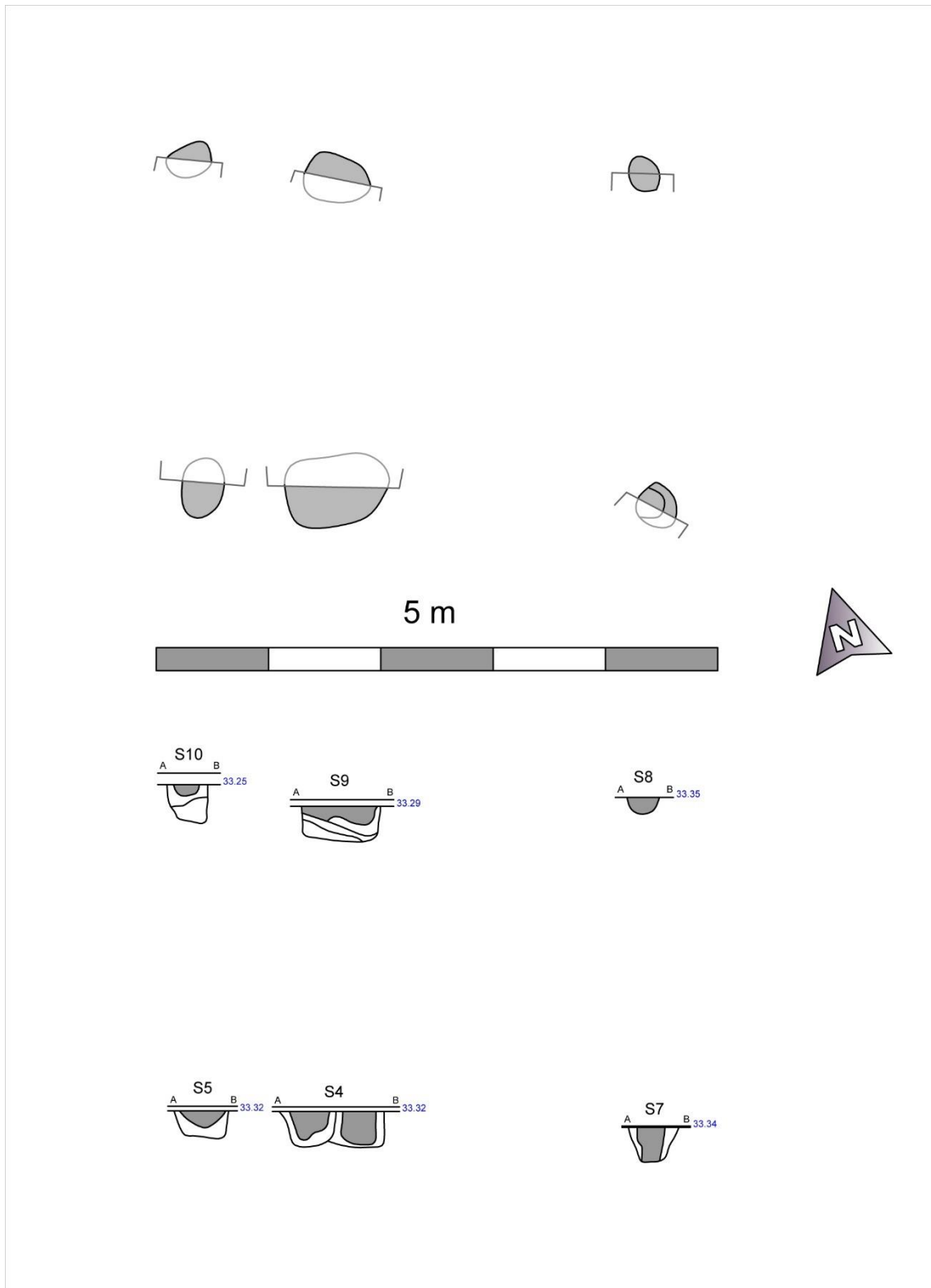
Figuur 18: Coupe AB op paalspoor S4

Figuur 19: Coupe AB op paalspoor S7

Figuur 20: Coupe AB op paalspoor S30

Figuur 21: Grondplan en coupes spieker

Enkele paalsporen worden geïnterpreteerd als deel van een spieker of graanschuurtje. Het gaat om S4, S5 en S7 tot S10. De vier meest westelijke paalsporen liggen wel vrij dicht bij elkaar. Mogelijk gaat het om een vierpostenspieker die op een gegeven moment hersteld werd, of die beperkt uitgebreid werd. De volledige structuur meet 3,22 bij 4,36 m en heeft een westnoordwest-oostzuidoost oriëntatie.

De meeste sporen van de spieker werden reeds aangetroffen bij het proefsleuvenonderzoek en op dat moment ook gecoupeerd. De paalsporen die behoren tot de spieker zijn U-vormig en vertoonden telkens nog de resten van een paalkern. De paalsporen bleken nog 24 tot 34 cm diep bewaard onder het aangelegde vlak. In laag b van S9 werden een randfragment en een wandfragment van vermoedelijk een kom in handgevormd aardewerk gevonden.

Figuur 22: Vondsten uit S9 laag b

Buiten de paalsporen die behoren tot de spieker werden nog verschillende gelijkaardige paalsporen onderzocht. Ze kunnen echter niet aan een structuur toegewezen worden. Twee sporen die ook als paalspoor geïnterpreteerd worden, maar die door hun grootte en diepte afwijken van de overige sporen, zijn S16 en S17. We stellen ons de vraag of ze gelijktijdig zijn aan de paalsporen van de reeds hoger vermelde spieker.

Paalsporen S16 en S17 werden aangetroffen op de noordoostelijke grens van de te onderzoeken zone. De paalsporen zijn vierkant van vorm en hebben een homogene lichtgrijze tot grijsbruine vulling. Ze hebben een lengte van 95 cm tot 1,45 m en een bewaarde diepte van ca. 40 tot 83 cm onder het aangelegde vlak. In S16 laag c werd een fragment kruikwaar gevonden, dat in de Romeinse tijd te dateren is. De aanwezigheid van deze sporen doet vermoeden dat de vindplaats zich nog verder naar het noorden toe uitstrekt. Mogelijk vonden we met S16 en S17 de kop van een bouwplattegrond die zich verder uitstrekt buiten het onderzoeksgebied. Het aangrenzende perceel is vandaag de dag bebouwd.

Figuur 23: Coupe AB op paalspoor S16

Verder waren ook verschillende paalsporen aanwezig die zeer veel brokken verbrande leem en houtskool bevatten. Ook in enkele kuilen zoals S14 en S18 bevonden zich veel brokken verbrande leem en houtskool.

Het is opvallend dat de paalsporen volledig gevuld zijn met brokken verbrande leem. Het lijkt er op te wijzen dat de palen gerecupereerd werden en dat de overgebleven gaten nadien gevuld werden met bouwafval dat aan het oppervlak lag. Het lijkt er op te wijzen dat het terrein na een gebeurtenis opgeruimd werd, misschien om het terug bouwrijp te maken. Dit is echter slechts een denkpiste die we helaas niet verder kunnen onderbouwen.

Bij de kuilen kan het gaan om kuilen die in eerste instantie gegraven zijn voor een onbekend doel, maar die nadien met bijvoorbeeld haardresten gevuld werden. Om deze hypothese te testen, werden bulkstalen ingezameld van S14 en S18. S14 was een vierkant spoor met een donkere grijsbruine gevlekte vulling, zijden van 73 cm en een bewaarde diepte van maximaal 36 cm onder het aangelegde vlak. S18 was een rond spoor met overwegend een homogene donkere grijsbruine vulling. Het spoor had een diameter van ca. 1,07 m en een maximale bewaarde diepte van 74 cm onder het aangelegde vlak. ¹⁴C-datering op houtskool uit S14 plaatst het spoor in de midden- tot de late Romeinse tijd.

Figuur 24: Coupe AB op paalspoor S2

Figuur 25: Coupe AB op kuil S18

S15 blijkt op basis van ^{14}C -datering in de vroege middeleeuwen te dateren, meer bepaald in de Frankische tot de Merovingische periode. De vierkante kuil heeft een homogene bruine kleur. Onderaan de kuil vinden we een houtskoolrijke band die op een dunne band verbrande leem gelegen is. De kuil heeft een lengte van 1,18 m en een maximale bewaarde diepte van 30 cm onder het aangelegde vlak.

Figuur 26: Coupe op S15

Op basis van de nabije ligging tot S15 ontstaat de vraag of ook S16 en S17 een datering in de vroege middeleeuwen kennen. Aan de andere kant vertoont de vulling van S18 en van de paalsporen van de spieker gelijkenissen met S15. Betekent dit misschien ook dat deze sporen eerder in de vroege middeleeuwen te dateren zijn? Om hier gefundeerde uitspraken over te kunnen doen, zouden bijkomende dateringen moeten plaatsvinden. Het is echter de vraag in hoeverre dit onze kenniswinst nog zal verruimen. Met de kennis die we nu hebben, kunnen we besluiten dat op het terrein menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden die te dateren zijn in de Romeinse tijd en in de vroege middeleeuwen. Er is dus sprake van meerdere fasen van menselijke activiteiten op de vindplaats.

Tot slot vermelden we nog twee kleine clusters van paalsporen die vondstmateriaal opleverden, dat in de Romeinse tijd gedateerd wordt. Een eerste cluster bestaat uit S26, S27 en S28. Het zijn ronde tot ovale sporen met een lichtgrijze vulling. Ze hebben een diameter van 27 tot 47 cm en een maximale bewaarde diepte van 31 tot 48 cm onder het aangelegde vlak. S27 en S28 bevatten fragmenten handgevormd aardewerk.

S30 en S34 maken deel uit van een andere cluster van enkele paalsporen. Ook deze sporen zijn rond van vorm en hebben een lichte bruingrijze tot grijsbruine gevlekte vulling. De sporen in deze cluster hebben een diameter van 24 tot 55 cm en een maximale bewaarde diepte van 32 tot 60 cm onder het aangelegde vlak. De vondsten bevatten fragmenten handgevormd aardewerk die toegeschreven worden aan een schaal en een zoutcontainer. Verder is sprake van fragmenten van een dolium en van kruikwaar. In beide clusters is geen structuur herken.

Romeins vondstmateriaal werd ook gevonden in natuurlijke sporen zoals S11, S13 en S25.

Figuur 27: Coupe op S27

Figuur 28: Vondsten uit S27

Figuur 29: Coupe S30

Figuur 30: Vondsten uit S30 laag a

2.4.6.2 Sporen uit de nieuwe en/of nieuwste tijd en recente verstoringen

Binnen de onderzochte zone troffen we verder nog de resten aan van een drainagebuis. We registreerden het spoor als S6. De drainagebuis bestaat uit keramische onderdelen.

Figuur 31: Drainagebuis S6

Ter hoogte van werkput 2 werd ook nog een verstoring geregistreerd. De verstoring bevatte baksteenpuin en slakmateriaal, wat wijst op een datering in de nieuwe of de nieuwste tijd. Het is de enige verstoring die aangetroffen is binnen de opgegraven zone. We kunnen besluiten dat het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied erg goed bewaard gebleven is. Dat blijkt ook uit de bewaringsdiepte van de relevante archeologische sporen binnen de opgegraven zone.

Figuur 32: Overzichtsfoto verstering in werkput 2

2.4.6.3 Sporen met een onbepaalde datering

Tot slot vermelden we nog de aanwezigheid van een greppel die als S29 geregistreerd is. De greppel heeft een breedte van ca. 57 cm en kon gevolgd worden over een lengte van ca. 9,80 m. Coupes op de uiteinden tonen aan dat de greppel intentioneel stopt en dat het spoor bewaard is tot op een diepte van ca. 15 tot 22 cm onder het aangelegde vlak. De greppel heeft een noordoost-zuidwest oriëntatie en een lichtgrijze gevlekte vulling. In het spoor werd een ijzeren nagel gevonden.

Een coupe op de greppel en op S28 toont aan dat de greppel jonger is en S28 oversnijdt. S28 dateren we op basis van de vulling en vondstmateriaal in de Romeinse tijd. De greppel komt niet overeen met perceelsgrenzen die te zien zijn op historische kaarten waarover we beschikken voor het onderzoeksgebied vanaf de 18de eeuw. Op basis van deze elementen vermoeden we voor de greppel een datering tussen de Romeinse tijd en de 18de eeuw.

Figuur 33: Greppel S29

Figuur 34: Coupe AB op greppel S29 (links) en paalspoor S28 (rechts)

2.4.7 Assessment van het onderzochte gebied

Na uitvoering van de voorgaande stappen kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden.

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten?
 - o Op het terrein blijken sporen aanwezig die dateren uit de Romeinse tijd, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd.
 - o De sporen komen verspreid over het terrein voor, maar de densiteit aan sporen is eerder laag te noemen.

- Wat is de omvang en ruimtelijke structuur van de aangetroffen resten? Gaat het om sporen van bewoning?
 - o Zoals gezegd komen de sporen verspreid over het terrein voor. De aanwezigheid van paalsporen en kuilen doet de aanwezigheid van een bewoningssite in de buurt vermoeden. Duidelijke structuren die aan bewoning te relateren zijn, werden echter niet vastgesteld.
 - o De enige structuur die onderscheiden kon worden, is die van een spieker. Het is een structuur die gebruikt werd voor de opslag van landbouwproducten. Het wijst er op dat in de buurt aan landbouw gedaan werd en doet opnieuw vermoeden dat bewoning dan niet veraf te vinden zal geweest zijn.

- Is er sprake van een fasering?
 - o In de aangetroffen resten is inderdaad een fasering te onderscheiden.
 - o Het grootste aandeel sporen dateren we op basis van vondstmateriaal en ¹⁴C-datering in de Romeinse tijd. ¹⁴C-datering wijst daarentegen ook op de aanwezigheid van een spoor uit de Frankische of Merovingische periode. Het geeft aan dat de site ook in deze periode nog menselijke activiteiten zag.
 - o De overige sporen zijn in de nieuwe of de nieuwste tijd te dateren en zijn eerder in verband te brengen met het landgebruik van het terrein als akkerland.

- In hoeverre kunnen gebouwplattegronden herkend worden?
 - o In de aangetroffen sporen kon slechts één structuur herkend worden. Het gaat om de resten van een spieker, een bijgebouw dat gebruikt werd voor de opslag van landbouwproducten. Er zijn geen structuren herkend die duidelijk te interpreteren zijn als een woongebouw. De spieker en de overige sporen die aanwezig zijn, doen wel vermoeden dat gebouwstructuren met een woonfunctie in de buurt aanwezig geweest zullen zijn.

- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de geattesteerde perioden? Zijn ze vergelijkbaar of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
 - o De opgemaakte archeologienota wees uit dat in de omgeving van het onderzoeksgebied resten gekend zijn uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse tijd, de volle tot late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd.⁷ Op basis daarvan is de aanwezigheid van resten uit de Romeinse tijd niet verrassend en sluit het aan bij de verwachtingen voor de regio.
 - o Resten uit de vroege middeleeuwen waren tot nog toe niet gekend in de omgeving. Wel is sprake van het toponiem Eversem op ca. 1500 m ten noordoosten van het terrein. In dit toponiem werd een mogelijke aanwijzing voor de aanwezigheid van een vroegmiddeleeuwse nederzetting gezien.⁸ De resultaten van de opgraving geven

⁷ Sevenants/Magerman 2017a, 18-20

⁸ Sevenants/Magerman 2017a, 20

inderdaad aan dat daar zeker iets van aan kan zijn. Helaas is de vondst van één duidelijk spoor te weinig om aan te tonen dat er inderdaad sprake is van een vroegmiddeleeuwse nederzetting, maar in combinatie met het toponiem zijn er alleszins aanwijzingen die de hypothese ondersteunen.

- Tot welke vondsttypes of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
 - o De aangetroffen vondsten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk. Daarbinnen is de grootste categorie het vaatwerk, maar ook bouwmateriaal is vertegenwoordigd. Buiten aardewerk is nog één metaalvondst te vermelden. Het gaat om een ijzeren nagel.
 - o De conserveringsgraad van de vondsten is goed te noemen. Ten opzichte van het aantal sporen zijn er nog vrij veel vondsten gevonden. Ze komen ook verspreid over het terrein voor.

- Wat kan op basis van het organische en anorganische sporenbestand gezegd worden over de datering van de resten, de functie van de site en de materiële cultuur?
 - o Het vondstmateriaal wijst voornamelijk op een datering in de Romeinse tijd. Dit wordt bevestigd door een ¹⁴C-datering op houtskool. Een andere ¹⁴C-datering wijst dan weer op een datering in de Frankische of Merovingische periode.
 - o De vormtypologie binnen de aangetroffen vondsten stemt overeen met wat we op een bewoningssite verwachten. Het gaat dan om vormen gerelateerd aan koken, eten en opslag van voedsel.

- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?
 - o Om onze kennis over de site verder te verfijnen, kunnen bijkomende ¹⁴C-dateringen uitgevoerd worden om na te gaan welke sporen nu in de Romeinse tijd te dateren zijn en welke sporen eerder in de vroege middeleeuwen te plaatsen zijn.
 - o Reeds uitgevoerde dateringen geven aan dat beide periodes vertegenwoordigd zijn binnen de vindplaats. Het is maar de vraag of bijkomende dateringen en een bijkomend inzicht in de precieze datering van elk spoor effectief tot veel kenniswinst zal leiden. Op het terrein troffen we een eerder lage dichtheid aan sporen aan en er kon maar één duidelijke structuur herkend worden. Op macroschaal volstaat het dat we konden aantonen dat op het terrein sprake is van een fasering in de aanwezige resten.
 - o Verder zou nog antracologisch onderzoek kunnen gebeuren op de ingezamelde houtskool. Het is echter de vraag wat dit onderzoek ons zal bijbrengen. De kans is eerder beperkt dat we er mee tot een interpretatie van het spoor kunnen komen. In het kader van het uitgevoerde onderzoek werd daarom besloten niet in te zetten op de uitvoering van antracologisch onderzoek. Het staal blijft echter wel beschikbaar voor eventueel verder onderzoek in functie van een bredere vraagstelling.

- Welke conserveringsmaatregelen moeten genomen worden om een goede bewaring en toekomstig onderzoek te garanderen?
 - o De aangetroffen resten kennen een goede bewaringstoestand. Indien de vondsten en stalen in een stabiele omgeving bewaard worden, zijn geen bijkomende conserverende maatregelen nodig.

- Strekt de vindplaats zich nog uit naar aanpalende percelen die niet tot het onderzoeksgebied behoren?
 - o Ja, na uitvoering van de opgraving kunnen we duidelijk stellen dat de vindplaats zich nog verder uitstrekt naar het noordoosten toe, buiten de grenzen van het onderzoeksgebied.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?
 - o Zoals hoger reeds aangehaald, waren op basis van eerder gekende archeologische resten in de omgeving zeker resten uit de Romeinse tijd te verwachten. Het aantreffen van resten uit de Romeinse tijd ligt dan ook in de lijn van de verwachtingen. De vondst biedt ons meer inzicht in de activiteitenzones in de omgeving tijdens de Romeinse tijd.
 - o Daarnaast is ook het aantreffen van een duidelijk spoor uit de vroege middeleeuwen erg waardevol. Hoewel we dit voorlopig slechts voor één spoor konden aantonen, is de vondst enorm belangrijk, omdat voorafgaand aan het onderzoek geen duidelijke resten uit de vroege middeleeuwen gekend waren in de omgeving. Er was wel een vermoeden op basis van een toponiem in de buurt van het terrein. Door het uitgevoerde onderzoek kunnen we nu met zekerheid aantonen dat er sprake is van menselijke activiteiten tijdens de vroege middeleeuwen op het terrein en in de buurt ervan. Het onderzoek helpt zo een lacune in onze kennis op te vullen.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de inrichting van een verkaveling op het terrein, diende een archeologienota opgemaakt te worden. Bureauonderzoek gaf aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent en dat het bodemarchief bedreigd werd door de geplande werken. Daarom was verder vooronderzoek op het terrein nodig.

Daarop werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd de aanwezigheid van een waardevolle archeologische vindplaats vastgesteld. Er werden resten van paalsporen en kuilen gevonden die op basis van vondstmateriaal in de metaaltijden tot de inheems-Romeinse periode gedateerd werden. In de zone waarin relevante archeologische sporen gevonden werden, was de uitvoering van een opgraving nodig.

De resultaten van de uitgevoerde opgraving geven ons meer inzicht in de aard en de datering van de aanwezige resten. De aangetroffen resten bestaan hoofdzakelijk uit paalsporen en kuilen. Ze houden vermoedelijk verband met de aanwezigheid van een bewoningssite in de buurt. Duidelijke structuren met een woonfunctie werden echter niet aangetroffen op het terrein. De enige gebouwstructuur die herkend werd, is die van een spieker. Ze geeft aan dat in de buurt aan landbouw gedaan werd.

De aangetroffen resten kunnen we na verder onderzoek naar de datering ervan grotendeels plaatsen in de Romeinse tijd. Eén van de sporen kon echter ook in de vroege middeleeuwen gedateerd worden. Het vult daarmee een belangrijke lacune in onze kennis over de regio in. Verder blijkt uit de opgraving dat de waardevolle archeologische vindplaats zich nog duidelijk verder naar het noordoosten toe uitstrekt, buiten de contouren van het onderzoeksgebied.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Reyns, N., 2022: Nota Sint-Brixius-Rode (Meise) - Birrebeekstraat, Bornem (*Rapporten All-Archeo bv* 1559).

Sevenants, W./K. Magerman, 2017a: Verslag resultaten bureauonderzoek. *Archeologienota Sint-Brixius-Rode (Meise) – Birrebeekstraat (prov. Vlaams-Brabant)*, Kortenberg.

Sevenants, W./K. Magerman, 2017b: Programma van Maatregelen. *Archeologienota Sint-Brixius-Rode (Meise) – Birrebeekstraat (prov. Vlaams-Brabant)*, Kortenberg.

van den Broeke, P.W., 2012: Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. Studies naar typonomie, technologie en herkomst, Leiden.

4.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2023)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2023)
<http://dov.vlaanderen.be>

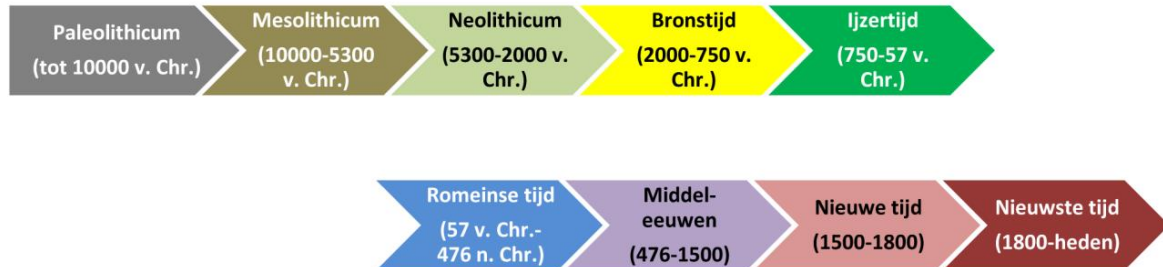
Geoportaal Onroerend Erfgoed (2023)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2023)
<http://www.geopunt.be/>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2023)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst opgraving: projectcode 2023C164

Plan-nummer	Onderwerp/type	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterkaart	1:1	Digitaal	22/03/2023
P2	Topografische kaart	1:1	Digitaal	22/03/2023
P3	Synthesekaart nodig geachte maatregelen	1:1	Digitaal	30/11/2022
P3	Inplantingsplan	1:1	Digitaal	22/03/2023
P4	Werkputtenplan	1:1	Digitaal	24/03/2023
P5	Bodemprofielen en hoogtes	1:1	Digitaal	24/03/2023
P6	Allesporenkaart	1:1	Digitaal	24/03/2023
P7	Allevondstenkaart	1:1	Digitaal	24/03/2023
P8	Fasering	1:1	Digitaal	19/01/2024

5.3 Fotolijst

Fotolijst opgraving: projectcode 2023C164

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F1	Vondstfoto	/	/	1	S11 laag a		Digitaal	27/07/2023
F2	Profielfoto	1	/	1	PR1	AB	Digitaal	20/03/2023
F3	Profielfoto	1	/	1	PR2	AB	Digitaal	20/03/2023
F4	Overzichtsfoto	1	/	1			Digitaal	20/03/2023
F5	Overzichtsfoto	2	/	1			Digitaal	21/03/2023
F6	Overzichtsfoto	1	/	1	Spieker		Digitaal	20/03/2023
F7	Coupefoto	1	/	1	S4	AB	Digitaal	20/03/2023
F8	Coupefoto	1	/	1	S7	AB	Digitaal	20/03/2023
F9	Coupefoto	2	/	1	S30	AB	Digitaal	21/03/2023
F10	Vondstfoto	/	/	1	S9 laag b		Digitaal	27/07/2023
F11	Coupefoto	2	/	1	S16	AB	Digitaal	21/03/2023
F12	Coupefoto	1	/	1	S2	AB	Digitaal	20/03/2023
F13	Coupefoto	2	/	1	S18	AB	Digitaal	21/03/2023
F14	Coupefoto	2	/	1	S15	AB	Digitaal	21/03/2023
F15	Coupefoto	2	/	1	S27	AB	Digitaal	21/03/2023
F16	Vondstfoto	/	/	1	S27		Digitaal	27/07/2023
F17	Coupefoto	2	/	1	S30	AB	Digitaal	21/03/2023

ID	Type	Werkput	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F18	Vondstfoto	/	/	1	S30 laag a	AB	Digitaal	27/07/2023
F19	Spoorfoto	1	/	1	S6		Digitaal	20/03/2023
F20	Spoorfoto	2	/	1	Verstoring		Digitaal	20/03/2023
F21	Spoorfoto	2	/	1	S29		Digitaal	21/03/2023
F22	Coupefoto	2	/	1	S29-S28	AB	Digitaal	21/03/2023

5.4 Tekeningenlijst

Tekeningenlijst opgraving: projectcode 2023C164

ID	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
T1	Vondsttekening	V01, V04, V08, V11, V12	1:1	Digitaal	27/07/2023
T2	Profieltekening	PR1 en PR2	1:1	Digitaal	27/03/2023
T3	Plaat plattegrond	Spieker	1:1	Digitaal	06/03/2024

5.5 Dagrapporten

Dagrapporten proefsleuvenonderzoek: projectcode 2023C164

Datum: 20/03/2023

Werkzaamheden: proefsleuvenonderzoek

Interpretaties: Aanleg van werkputten 1 en 2. De sporen uit het vooronderzoek werden daarbij teruggevonden en nog enkele andere, nieuwe sporen. Het gaat overwegend om paalsporen en om kuilen. De sporen hebben vaak een vulling met houtskool en soms ook met verbrande leem. In enkele paalsporen is de plattegrond van een spieker te herkennen.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Natasja Reyns (veldwerkleider), Jef Kennis (assistent-archeoloog), Jordi Bruggeman (archeoloog)

Datum: 21/03/2023

Werkzaamheden: proefsleuvenonderzoek

Interpretaties: Aanleg van de rest van werkput 2. Er werden nog enkele nieuwe sporen aangetroffen. De sporen werden verder ook gecoupeerd en bemonsterd. Er zijn geen nieuwe structuren meer aangetroffen. Verschillende sporen bleken natuurlijk na couperen.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Natasja Reyns (veldwerkleider), Jef Kennis (assistent-archeoloog)

5.6 Vondstenlijst

Zie afzonderlijke bijlage.

5.7 Sporenlijst

Zie afzonderlijke bijlage.

5.8 Stalenlijst

Zie afzonderlijke bijlage.